

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) ที่มีอายุระหว่าง 18-19 ปี ภาคต้น ปีการศึกษา 2531 วิทยาลัยพินิจพิบูล อําเภอเมือง จังหวัดพินิจพิบูล สังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบแยกประเภทจากนักศึกษาที่สนใจและอาสาสมัครเข้าร่วมในการวิจัยจำนวน 37 คน โดยมีการแยกรายชื่อผู้สมัครออกเป็นเพศชาย 15 คน เพศหญิง 22 คน แล้วจึงสุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลอง (A) 10 คน เป็นเพศชาย 5 คน เพศหญิง 5 คน กลุ่มควบคุม (B) จำนวน 10 คน เป็นเพศชาย 5 คน เพศหญิง 5 คน และกลุ่มควบคุม (C) จำนวน 10 คน เป็นเพศชาย 5 คน เพศหญิง 5 คน แต่ก่อนจะถึงวันประชุมกลุ่ม สมาชิกเพศชายในกลุ่มควบคุม (B) ไม่สามารถเข้าร่วมกลุ่มได้ 1 คน จึงทำให้สมาชิกกลุ่มควบคุม (B) เหลือ 9 คน เป็นเพศชาย 4 คน เพศหญิง 5 คน

การออกแบบวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยที่เรียกว่า การทดลองแบบทดสอบก่อนและหลังการทดลอง โดยมีกลุ่มควบคุม (pretest - posttest control group design) กล่าวคือรับสมัครกลุ่มตัวอย่างแล้วแยกรายชื่อผู้สมัครเป็นเพศชาย และเพศหญิง สุ่มกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลอง (A) 10 คน เป็นชาย 5 คน หญิง 5 คน กลุ่มควบคุม (B) 10 คน เป็นชาย 5 คน หญิง 5 คน และกลุ่มควบคุม (C) 10 คน เป็นชาย 5 คน หญิง 5 คน จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดทำแบบวัดครั้งก่อนการทดลองและครั้งหลังการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้วิจัยแปลและดัดแปลงมาจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ ฉบับผู้ใหญ่ (Coopersmith Self - Esteem Inventory Adult Form 1984) ให้เหมาะสมแก่การนำมาใช้กับวัยรุ่นไทย

ลักษณะของเครื่องมือ

1. เครื่องมือนี้เป็นแบบวัดมาตราส่วนแบบประเมินค่าแบบลิเคิอร์ท มี 6 ระดับ ตั้งแต่ระดับ 1 จนถึงระดับ 6 ประกอบด้วยข้อความที่เป็นการรายงานตนเอง 25 ข้อ เป็นข้อความที่มีความหมายทางด้านบวก 8 ข้อ ได้แก่ข้อ 1 4 5 8 9 14 19 20 ส่วนข้อความที่มีความหมายทางด้านลบ 17 ข้อ ได้แก่ข้อ 2 3 6 7 10 11 12 13 15 16 17 18 21 22 23 24 25 ข้อความที่นำมาใช้ในแบบวัด 25 ข้อความนี้ แบ่งออกเป็นหมวดต่าง ๆ คือ

ตนโดยทั่วไป 14 ข้อ ได้แก่ข้อ 1 3 4 7 10 12 13 15 17 18 19 23 24 25

ตนทางด้านสังคม 5 ข้อ ได้แก่ข้อ 2 5 8 14 21

ตนทางด้านครอบครัว 6 ข้อ ได้แก่ข้อ 6 9 11 16 20 22

2. วิธีการตอบ ให้ผู้ตอบอ่านข้อความทั้ง 25 ข้อทีละข้อ แล้วพิจารณาว่าข้อความเหล่านั้นตรงกับความรู้สึกของตนเองในระดับมากน้อยเพียงใด โดยถือเกณฑ์ดังนี้

หมายเลข 6 หมายถึง มากที่สุด

หมายเลข 5 หมายถึง มาก

หมายเลข 4 หมายถึง ค่อนข้างมาก

หมายเลข 3 หมายถึง ค่อนข้างน้อย

หมายเลข 2 หมายถึง น้อย

หมายเลข 1 หมายถึง น้อยที่สุด

3. การตรวจให้คะแนน ข้อความในแบบวัดมี 2 ลักษณะ คือ ข้อความที่มีความหมายทางด้านบวก และข้อความที่มีความหมายทางด้านลบ ถ้าผู้ตอบตอบข้อความที่มีความหมายทางด้านบวกโดยขีดเครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 6 จะได้ 6 คะแนน ขีดเครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 5 จะได้ 5 คะแนน ขีดเครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 4 จะได้ 4 คะแนน ขีดเครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 3 จะได้ 3 คะแนน ขีดเครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 2 จะได้ 2 คะแนน ขีดเครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 1 จะได้ 1 คะแนน ถ้าผู้ตอบตอบข้อความที่มีความหมายทางด้านลบ โดยขีดเครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 6 จะได้ 1 คะแนน ขีดเครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 5 จะได้ 2 คะแนน ขีดเครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 4 จะได้ 3 คะแนน

ชี้เครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 3 จะได้ 4 คะแนน ชี้เครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 2 จะได้ 5 คะแนน ชี้เครื่องหมายลงในช่องหมายเลข 1 จะได้ 6 คะแนน

4. การคิดคะแนนรวม คะแนนรวมคิดโดยการรวมคะแนนทั้ง 25 ข้อของผู้ตอบแบบวัดเข้าด้วยกัน เป็นคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ตอบแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองแต่ละคน

ขั้นตอนในการแปลและคัดแปลงเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการคัดแปลงเครื่องมือ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แปลแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของกูเปอร์สมิธ ฉบับผู้ใหญ่ เป็นภาษาไทย
2. นำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองฉบับที่แปล ไปทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยวิธีดังนี้ คือ

2.1 หากความตรงของภาษา โดยการนำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองฉบับแปล ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบความตรงของภาษาในด้านการแปล นำความคิดเห็นที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขข้อความในแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง หลังจากนั้นนำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองฉบับปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิอีก 3 ท่านตรวจสอบความตรงของภาษาในด้านการแปลอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในครั้งนั้นผู้ทรงคุณวุฒิต่างก็มีความคิดเห็นตรงกันทุกข้อ

2.2 หากค่าอำนาจจำแนก โดยการนำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองฉบับที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค วิทยาลัยอินทราชัย กรุงเทพมหานคร สังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ลงทะเบียนเรียนภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2530 ในวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ 1 (สอ.101) และภาษาอังกฤษธุรกิจ 3 (สอ.103) จำนวน 100 คน โดยหากค่าอำนาจจำแนกด้วยวิธีทดสอบค่าที (t - test) โดยใช้กลุ่มที่มีคะแนนสูงและกลุ่มที่มีคะแนนต่ำ ร้อยละ 27 ของข้อมูลที่ได้รับ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเอสพีเอสเอสเอ็กซ์ (SPSSX) พบว่าข้อ 1 8 11 19 ค่าที่ไม่มีนัยสำคัญ ผู้วิจัยจึงนำข้อความในแบบวัดทั้ง 4 ข้อ ดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขภาษาให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยการสัมภาษณ์นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค วิทยาลัยพิษณุโลก พบว่านักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันในด้านการใช้ภาษา ข้อละ 3 ลักษณะ รวมข้อความทั้งสิ้น 12 ลักษณะ ผู้วิจัยจึงนำข้อความทั้ง 12 ลักษณะมาจับฉลาก

เพื่อเรียงลำดับข้อ หลังจากนั้นจึงนำข้อความทั้ง 12 ลักษณะที่เรียงลำดับแล้ว ไปทดลองใช้กับ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค วิทยาลัยพิษณุโลกที่ลงทะเบียนภาคต้น ปีการศึกษา 2531 ในวิชาการบริหารงานบุคคล (ทพ 104) จำนวน 104 คน พบว่าแต่ละข้อมีลักษณะข้อความเพียง ลักษณะเดียวที่มีค่าอำนาจจำแนก สามารถแยกบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกันได้

2.3 การหาค่าความเที่ยงของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองทั้ง ฉบับ ด้วยการ วิเคราะห์ความคงที่ภายในโดยการใช้สูตรครอนบาค อัลฟา ได้ค่าความเที่ยงของแบบวัดทั้งฉบับ เท่ากับ .89

ขั้นตอนในการวิจัย

1. ขั้นเตรียมการทดลอง

1.1 ขั้นเตรียมสถานที่ ผู้วิจัยติดต่อสถานที่ที่จะใช้ในการวิจัย 2 แห่ง คือ บ้านพัก รับรองของศูนย์วิจัยชาวที่ 1 และบ้านพักรับรองศูนย์ช่างสหกรณ์ที่ 6 สถานที่ทั้ง 2 แห่งนี้อยู่ในเขต อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

1.2 ประกาศรับสมัครนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค วิทยาลัย พิษณุโลก ที่สนใจจะเข้าร่วมในการวิจัย โดยขอความร่วมมือจากอาจารย์ผู้สอนแล้วประกาศรับสมัคร ในชั้นเรียน พร้อมทั้งติดแผ่นประกาศรับสมัครนักศึกษาที่สนใจรอบ ๆ วิทยาลัย

1.3 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยแยกรายชื่อนักศึกษาที่สนใจเข้าร่วมในการ วิจัย จำนวน 37 คน เป็นเพศชาย 15 คน เพศหญิง 22 คน แล้วสุ่มนักศึกษาเข้ากลุ่มทดลอง (A) 10 คน เป็นเพศชาย 5 คน เพศหญิง 5 คน กลุ่มควบคุม (B) 10 คน เป็นเพศชาย 5 คน เพศหญิง 5 คน และกลุ่มควบคุม (C) 10 คน เป็นเพศชาย 5 คน เพศหญิง 5 คน แต่ก่อนจะ ถึงวันนัดหมายประชุมกลุ่ม นักศึกษาเพศชายในกลุ่มควบคุม (B) ไม่สามารถเข้าร่วมกลุ่มได้ 1 คน จึงทำให้นักศึกษาในกลุ่มควบคุม (B) เหลือเพียง 9 คน เป็นเพศชาย 4 เพศหญิง 5

นักศึกษาในกลุ่มทดลอง (A) เข้าร่วมประสบการณ์กลุ่มจิตสัมพันธ์โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้นำ กลุ่มและใช้เวลาประชุมกลุ่มร่วมกันตั้งแต่เห็นวันหยุดที่ 7 กรกฎาคม 2531 จนถึงบ่ายวัน อาทิตย์ที่ 10 กรกฎาคม 2531 เป็นเวลาต่อเนื่องกัน 3 วัน 3 คืน รวม 30 ชั่วโมง

นักศึกษาในกลุ่มควบคุม (B) เข้าร่วมประสบการณ์ทัศนศึกษาโดยมีผู้ช่วยผู้วิจัยเป็น ผู้อำนวยความสะดวก และใช้เวลาอยู่ร่วมกันตั้งแต่เย็นวันหยุดที่ 7 กรกฎาคม 2531 จนถึง

บ่ายวันอาทิตย์ที่ 10 กรกฎาคม 2531 เป็นเวลาต่อเนื่องกัน 3 วัน 3 คืน รวม 30 ชั่วโมง

นักศึกษาในกลุ่มควบคุม (c) อยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมตามปกติ

2. ขั้นตอนการทดลอง

2.1 ผู้วิจัยนัดหมายให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด คือนักศึกษาในกลุ่มทดลอง (A) กลุ่มควบคุม (B) และกลุ่มควบคุม (C) มาตอบแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองในวันพุธที่ 6 กรกฎาคม 2531 อันเป็นการทดสอบก่อนการทดลอง ในวันรุ่งขึ้นซึ่งตรงกับวันพฤหัสบดีที่ 7 กรกฎาคม 2531 ผู้วิจัยนัดหมายให้ผู้ช่วยผู้วิจัย นักศึกษาในกลุ่มทดลอง (A) กลุ่มควบคุม (B) มาพร้อมเพรียงกันในตอนเย็น ณ วิทยาลัยพิษณุโลก ผู้วิจัยแนะนำให้นักศึกษาในกลุ่มควบคุม (B) ทำความรู้จักกับผู้ช่วยผู้วิจัย แล้วมอบหมายให้ผู้ช่วยผู้วิจัยอำนวยความสะดวกโปรแกรมทัศนศึกษาแก่นักศึกษาในกลุ่มควบคุม (B) ต่อไป โดยผู้ช่วยผู้วิจัยและนักศึกษาในกลุ่มควบคุม (B) จะใช้เวลาอยู่ร่วมกันตั้งแต่เย็นวันพฤหัสบดีที่ 7 กรกฎาคม 2531 จนถึงบ่ายวันอาทิตย์ที่ 10 กรกฎาคม 2531 เป็นเวลา 3 วัน 3 คืน โดยในแต่ละวัน ผู้ช่วยผู้วิจัยและนักศึกษาในกลุ่ม (B) จะพากันไปที่ทัศนศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วมาพักรวมกัน ณ บ้านรับรองศูนย์ช่างสหกรณ์ที่ 6 อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ส่วนผู้วิจัยและนักศึกษาในกลุ่มทดลอง (A) เข้าร่วมประชุมกลุ่มจิตสัมพันธ์โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้นำกลุ่ม และใช้เวลาในการประชุมร่วมกันตั้งแต่เย็นวันพฤหัสบดีที่ 7 กรกฎาคม 2531 จนถึงบ่ายวันอาทิตย์ที่ 10 กรกฎาคม 2531 เป็นเวลา 3 วัน 3 คืน รวม 30 ชั่วโมง ณ บ้านรับรองศูนย์วิจัยชาวที่ 1 อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก สำหรับนักศึกษาในกลุ่มควบคุม (C) จะอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมตามปกติ

2.2 การเข้ากลุ่มจิตสัมพันธ์ของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง (A) ครั้งนี้ สมาชิกกลุ่มบางคนมีความคุ้นเคยกันมาก่อน เพราะเป็นนักศึกษาในแผนกวิชาและชั้นปีเดียวกัน จึงทำให้เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มเล็ก ๆ อย่างไม่รู้ตัวมาก่อนขึ้นรถเพื่อเดินทางไปที่พัก ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกแนะนำตนเองให้เพื่อนสมาชิกอื่น ๆ ได้รู้จักชื่อ แผนกวิชา และชั้นปี ในการเดินทางครั้งนี้ใช้รถ 4 ล้อ เป็นพาหนะ สมาชิกกลุ่มทั้ง 10 คนนั่งข้างหลังรถ ส่วนผู้นำกลุ่มนั่งข้างหน้าคู่กับคนขับรถ ผู้นำกลุ่มสังเกตพบวาระหว่างทางสมาชิกกลุ่มมีการพูดคุย หยอกล้อกัน แบ่งปันขนมกันรับประทาน เมื่อเดินทางถึงที่พักแล้วสมาชิกกลุ่มให้ความช่วยเหลือกันและกันในการขนสัมภาระต่าง ลงจากรถเพื่อนำไปยังห้องพักมีการตกลงแบ่งห้องพักสำหรับสมาชิกเพศชาย และสมาชิกเพศหญิง

การดำเนินการกลุ่มจิตสัมพันธ์

ครั้งที่ 1. วันพฤหัสบดีที่ 7 กรกฎาคม 2531 เวลา 19.00-23.00 น.

ในระยะแรกของการประชุมกลุ่มจิตสัมพันธ์ สมาชิกกลุ่มจิตสัมพันธ์จะเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ อึดอัดใจ เพราะไม่ทราบว่า จะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร จึงทำให้สมาชิกต่างพากันนั่งเงียบคั่งนั้น ในช่วงแรกของการประชุมกลุ่ม ผู้วิจัยในฐานะผู้นำกลุ่มจึงให้สมาชิกแนะนำตนเองให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มได้รู้จัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกได้ทำความรู้จัก หุ่นเคยกันและกัน ในระยะแรกของการแนะนำตัว สมาชิกต่างมองหน้ากันและกัน ทำให้บรรยากาศกลุ่มเงียบเป็นเวลานาน ในเวลาต่อมาสมาชิกจึงแนะนำตนเองให้เพื่อนในกลุ่มได้รู้จักจนครบทุกคน เรื่องราวที่สมาชิกเล่าให้เพื่อนในกลุ่มฟังจะเป็นเรื่องราวของบุคคลต่าง ๆ นอกกลุ่ม เรื่องราวในอดีต นอกจากนี้ลักษณะคำพูดของสมาชิกจะมีกลไกในการป้องกันตนเองตลอดเวลา เช่นคำพูดที่ว่า "ไม่รู้ซิเนะ" ในขณะที่สมาชิกแนะนำตัวเอง สังเกตพบว่า สมาชิกเพศหญิงจะนั่งติดกันเป็นครึ่งวงกลมเช่นเดียวกับสมาชิกเพศชาย สมาชิกนั่งใกล้ชิดกันจนสังเกตได้ว่าเป็นกลุ่มย่อย นอกจากนี้ยังสังเกตพบว่าสมาชิกเพศชายคนหนึ่งมีบทบาทมากในการซักถามสมาชิกคนอื่น ๆ ที่แนะนำตนเองและมักแสดงความคิดเห็นของตนอยู่เสมอ และเมื่อถึงเวลาที่เขาแนะนำตัว เขาจะแนะนำตนเองอย่างเป็นกันเองพร้อมทั้งให้คำพูดชักชวนให้สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ซักถามเขาเพิ่มเติมได้ หลังจากที่สมาชิกแนะนำตนเองจนครบทุกคนแล้ว ผู้นำกลุ่มก็ยุติการประชุมกลุ่มในช่วงนี้ เพื่อให้สมาชิกได้แยกย้ายกันไปพักผ่อน

ครั้งที่ 2. วันศุกร์ที่ 8 กรกฎาคม 2531 เวลา 8.30-11.30 น.

เนื่องจากในการประชุมกลุ่มครั้งที่ 1 ผู้นำกลุ่มสังเกตพบว่าสมาชิกยังไม่กล้าเปิดเผยตนเอง สังเกตได้จากคำพูดของสมาชิกที่เล่าเรื่องราวไกล ๆ ตัว และคำพูดที่มีกลไกในการป้องกันตนเองว่า "ไม่รู้ซิเนะ" ดังนั้นในวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นการประชุมกลุ่มครั้งที่ 2 ผู้นำกลุ่มจึงใช้กิจกรรม "สัญลักษณ์ของเธอ" โดยการให้สมาชิกใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการเปิดเผยตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกเปิดเผยตนเองมากขึ้น เมื่อสมาชิกคนหนึ่งกล้าเปิดเผยตนเองต่อกลุ่ม สมาชิกคนอื่น ๆ ก็กล้าที่จะเปิดเผยตนเองบ้าง ในระหว่างที่สมาชิกเพศหญิงคนหนึ่งเล่าเกี่ยวกับสัญลักษณ์ของตนเองว่า "เราชอบควายนะ มันมีความอดทนและทำงานหนักได้ทุกอย่าง" ผู้นำกลุ่มพยายามให้เขาใส่ใจต่อสัญลักษณ์ "ควาย" โดยใช้เทคนิคการทวนซ้ำว่า "เจ็บบรรู้สึกชอบควาย"

เพราะมันมีความอดทนและทำงานหนัก" สมาชิกคนดังกล่าวได้สำรวจตัวเองและเข้าใจตนเอง ชัดเจนขึ้นว่าแท้จริงแล้วเขามีความรู้สึกว่าตนเองต้องทำงานหนักเหมือน "ควาย" เขาจึงแสดง ความรู้สึกเจ็บปวดโดยการร้องให้ออกมา และเปิดเผยตนเองต่อกลุ่มต่อไปว่า ตนเองถ้ามีเวลา ว่างจากการเรียนก็ต้องไปช่วยญาติชายของ กว่าจะกลับถึงบ้านก็เป็นเวลาตีคืนทุกคืน สมาชิก คนอื่น ๆ ให้ความใส่ใจสมาชิกคนดังกล่าวโดยการให้คำพูดที่ให้กำลังใจว่า เช่นสมาชิกเพศหญิง คนหนึ่งพูดว่า "เจ็บบ้างนะทำงานไปด้วย เรียนไปด้วย ยิ่งเรียนก็เลย ส่วนคาซิไม่มีภาระอย่าง เจ็บบ้าง ยิ่งเรียนสู้เจ็บบ้างไม่ได้เลย" สมาชิกที่เล่าเกี่ยวกับสัญลักษณ์ของตนเองรู้สึกแจ่มใสขึ้นมาก ในขณะที่สมาชิกอื่น ๆ ให้ความใส่ใจต่อสมาชิกคนดังกล่าว สังเกตพบว่า มีสมาชิกเพศชาย 2 คน จับกลุ่มย่อยคุยกัน ภายหลังจากที่สมาชิกอื่นให้ข้อคิด และกำลังใจแก่สมาชิกเพศหญิงคนดังกล่าว เรียบร้อยแล้ว ผู้นำกลุ่มจึงพูดกับสมาชิกเพศชาย 2 คน ที่จับกลุ่มย่อยว่า "ผู้กำกับใหญ่คุณนะว่า ถ้าหากในขณะที่ผู้กำกับใหญ่เล่าอะไรให้กลุ่มฟัง แล้วมีคนจับกลุ่มคุยกันไม่ฟัง เรื่องที่เราเล่า ผู้กำกับใหญ่ จะมีความรู้สึกอย่างไร" สมาชิกทั้งสองต่างพากันบอกว่า "มีความรู้สึกว่าเขาไม่ให้ความสนใจ เรา" หลังจากนั้นสมาชิกทั้งสองก็หันไปขอโทษสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ต่อมาสมาชิกมีการเปิดเผยเกี่ยวกับ สัญลักษณ์ของตนต่อ และเมื่อสมาชิกคนสุดท้ายเล่าเกี่ยวกับสัญลักษณ์ของตนเรียบร้อยแล้ว สมาชิก เพศหญิงคนหนึ่งจึงชวนเพื่อน ๆ ไปรับประทานอาหารกลางวัน

ครั้งที่ 3. วันศุกร์ที่ 8 กรกฎาคม 2531 เวลา 13.10-18.10 น.

จากการประชุมกลุ่มในครั้งที่ 2 นั้น มีสมาชิกจับกลุ่มคุยกัน 2 คน ดังนั้นภายหลังจาก รับประทานอาหารกลางวันแล้ว ผู้นำกลุ่มจึงให้สมาชิกทำกิจกรรม "ความไว้วางใจ" เพื่อให้สมาชิกเกิด ความรู้สึกไว้วางใจกันและกัน ซึ่งนำสู่การกล้าเปิดเผยตนเองมากยิ่งขึ้น ในระหว่างการทำกิจกรรม สมาชิกที่ทำหน้าที่เป็นผู้พามีความทะนุถนอมในการพาสมาชิกกลุ่มที่ปิดตา ซึ่งเป็นคู่ของคุณไปสัมผัสกับ สิ่งต่าง ๆ อย่างระมัดระวัง ภายหลังจากเสร็จสิ้นการทำกิจกรรม ผู้นำกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิก แบ่งปันความรู้สึกนึกคิดของตนจากการทำกิจกรรมนี้ มีสมาชิกคนหนึ่งบอกแก่กลุ่มว่า "รู้สึกอบอุ่น และไว้วางใจเพื่อนที่พาไปรู้จักสิ่งต่าง ๆ มาก และตอนที่เป็คนพาเพื่อนที่ปิดตาไปสัมผัสสิ่งต่าง ๆ นั้น ก็พยายามทำให้เขาอย่างดีที่สุด เหมือนกับที่เขาทำให้กับเรา" จากกิจกรรมดังกล่าวผู้นำกลุ่ม สังเกตพบว่า สมาชิกกล้าเปิดเผยตนเองมากกว่าในช่วงแรก ๆ สังเกตได้จากการที่สมาชิกคนหนึ่ง บอกแก่กลุ่มว่า "อยากให้เป็นเพื่อน ๆ กล้าแสดงความคิดเห็นของคุณออกมาเลย" ภายหลังจากสมาชิก

มีการแบ่งปันความคิด ความรู้สึกของตมทั้งในฐานะเป็นผู้นำ และเป็นผู้ถูกปิกตาแล้ว สังเกตพบว่า สมาชิกมีความเมื่อยล้า เนื่องจากสมาชิกหลายคนมีการขยับตัวเพื่อเปลี่ยนท่าที่นั่ง ผู้นำกลุ่มจึงให้สมาชิกทำกิจกรรม "ความรู้สึกร่วมมือ-โตดเคี้ยว" กลางสนามหญ้า เพื่อช่วยให้สมาชิกขจัดความเมื่อยล้าเนื่องจากการนั่งในกลุ่มเป็นเวลานาน และเป็นการช่วยให้สมาชิกเกิดความรู้สึกสนิทสนมกลมเกลียวกันมากยิ่งขึ้น ในระหว่างการทำกิจกรรมนี้ สมาชิกให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีการจับมือกันอย่างเหนียวแน่นโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเพศหญิง และเพศชาย เพื่อป้องกันไม่ให้สมาชิกที่ต้องการจะบุกเข้า สามารถบุกเข้ามากลางวงได้ และในทำนองเดียวกันก็ป้องกันไม่ให้สมาชิกที่ต้องการจะบุกออก สามารถบุกออกนอกวงได้ หลังจากสิ้นสุดการทำกิจกรรม สมาชิกแบ่งปันเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึกจากการทำกิจกรรมกลางสนามหญ้า และได้ข้อคิดร่วมกันเกี่ยวกับความสามัคคี ผู้นำกลุ่มจึงยุติการประชุมกลุ่ม แต่สมาชิกยังคงชุมนุมกันต่อไปเพื่อร่วมกันร้องเพลง โดยมีสมาชิกเพศชายคนหนึ่งคือกีร์ต้า จนได้เวลาอาหารเย็น ผู้นำกลุ่มสังเกตพบว่าสมาชิกที่เคยจับเป็นกลุ่มย่อย ใ้รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ระหว่างที่นั่งรับประทานอาหาร สมาชิกมีการพูดคุย กระเข้าเข้าแย่งกัน มีการพูดคุยกันถึงกิจกรรม "ความรู้สึกร่วมมือ-โตดเคี้ยว" ด้วยความรู้สึกพึงพอใจ

ครั้งที่ 4. วันศุกร์ที่ 8 กรกฎาคม 2531 เวลา 19.40-24.40 น.

ในการประชุมกลุ่มครั้งนี้ สมาชิกต่างมีประสบการณ์ในกลุ่มจิตสัมพันธ์มาแล้ว 3 ครั้ง สมาชิกจึงมีความคุ้นเคยสนิทสนมกันและกัน และให้สลายตัวจากกลุ่มย่อยมารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ สมาชิกมีความรู้สึกไว้วางใจกันและกัน โอกาสที่เขาจะเปิดเผยตนเองก็ย่อมมีมากขึ้นด้วย ดังนั้นในการประชุมกลุ่มครั้งนี้ ผู้นำกลุ่มจึงเสนอกิจกรรม "เส้นทางชีวิต" เพื่อให้สมาชิกได้เปิดเผยตนเองมากขึ้น นำให้สมาชิกได้มีโอกาสสำรวจตัวเอง เข้าใจและรู้จักตัวเองได้ดีขึ้น ปรากฏว่าสมาชิกกล้าเปิดเผยตนเองมากขึ้น เช่น สมาชิกเพศหญิงคนหนึ่งบอกกลุ่มเกี่ยวกับความรักไม่สมหวังในอดีตของตนเองว่า "ตาฉันนะว่า ตัวเองมีข้อดี ข้อเสีย เท่าที่เหมือนกัน แต่ก็อดคาดหวังอะไรจากเขาไม่ได้ เมื่อไม่ได้ มันก็....." ในช่วงที่สมาชิกเล่าเกี่ยวกับเส้นทางชีวิตของตนให้ผู้อื่นรับฟังนั้น สมาชิกบางคนที่มีความขัดแย้งอยู่ในใจ ซึ่งทำให้เขาเกิดความไม่สบายใจก็เล่าให้กลุ่มฟัง เช่น สมาชิกเพศชายคนหนึ่งเล่าให้กลุ่มฟังว่า "ผมไม่เข้าใจตัวเองนะว่า ทำไมอยู่ต่อหน้าเพื่อนผู้หญิงคนนี้ ผมไม่กล้าพูดกับเขา" สมาชิกทุกคนให้ความใส่ใจ ตั้งใจรับฟังอย่างเต็มที่ ให้คำแนะนำตลอดจนแง่คิดต่าง ๆ จนในที่สุด สมาชิกเพศชายคนดังกล่าวตระหนักถึงปัญหา สังเกตจาก

คำพูดที่เขาพูดออกมาว่า "ผมคิดว่า ผมคงชอบเพื่อนผู้หญิงคนนี้ จึงทำให้ประหม่าเวลาอยู่ต่อหน้า" กลุ่มได้ดำเนินการต่อไปจนกระทั่งเวลาประมาณ 24.40 น. สมาชิกจึงได้แยกย้ายกันไปพักผ่อน แต่มีสมาชิกเพศชายยังคงจับกลุ่มเล่นกีร์ต้า และร้องเพลงกันต่อไป

ครั้งที่ 5. วันเสาร์ที่ 5 กรกฎาคม 2531 เวลา 10.00-13.00 น.

เข้าวันรุ่งขึ้นสมาชิกเพศชายต่างพากันตื่นสาย เนื่องจากในคืนวันศุกร์พวกเขาจับกลุ่มร้องเพลงจนเวลาประมาณตี 2 เศษจึงเลิก ดังนั้นกว่าสมาชิกจะมีความพร้อมเพียงในการประชุมกลุ่มในครั้งที่ 5 ก็เป็นเวลา 10.00 น. ในการประชุมกลุ่มครั้งนี้สมาชิกเสนอให้บรรดาเพื่อนสมาชิกอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้เล่าเกี่ยวกับ "เส้นทางชีวิต" ของตนเองให้กลุ่มฟังต่อ ในช่วงนี้สมาชิกจึงเล่าเกี่ยวกับ "เส้นทางชีวิต" ต่อ เช่น สมาชิกเพศชายคนหนึ่งเล่าให้กลุ่มฟังว่า ตนเองมีผลการเรียนดีมากตลอด แต่ไม่สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ ในขณะที่เพื่อน ๆ ที่มีผลการเรียนแยกว่า สามารถสอบได้ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่มีความสามารถ สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ต่างพากันให้กำลังใจ และปลอบใจ ดังที่สมาชิกเพศหญิงคนหนึ่งกล่าวว่า "คนที่เรียนจบมหาวิทยาลัยก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จในชีวิตเสมอไป" สมาชิกที่มีความสับสนเมื่อเขาได้พูดระบายความซัดแย้งในใจตนเองออกมาแล้ว และมีคนให้ข้อคิดแก่เขา ผู้นำกลุ่มสังเกตพบว่า เขารู้สึกแจ่มใสขึ้นมากที่สุดทีเดียว นอกจากนี้สมาชิกคนอื่น ๆ ก็มีความประทับใจกันและกันในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับเส้นทางชีวิต สมาชิกคนหนึ่งจึงบอกแก่กลุ่มว่า "ขอบคุณพวกเราอย่างมากที่ให้ประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้" ผู้นำกลุ่มจึงได้ยุติการประชุมกลุ่มในครั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกใช้เวลาอยู่ร่วมกันในกลุ่มเป็นเวลา 3 ชั่วโมงแล้ว และได้เวลาอาหารกลางวัน

ครั้งที่ 6. วันเสาร์ที่ 9 กรกฎาคม 2531 เวลา 14.00-17.00 น.

ระหว่างที่พักรับประทานอาหารกลางวัน สมาชิกมีความกระตือรือร้นในการประชุมกลุ่ม ต่อในครั้งที่ 6 มาก สมาชิกต่างพากันเตือนให้เร่งทำเวลาพักเพื่อสามารถเข้าประชุมกลุ่มต่อ เช่น การที่สมาชิกพูดว่า "ไว ๆ นะ จะได้มาเข้ากลุ่มต่อ รุ่งนี้ต้องกลับวิทยาลัยแล้ว" การประชุมกลุ่มในครั้งนี้สมาชิกเล่าเกี่ยวกับ "เส้นทางชีวิต" ของตน สมาชิกเพศชายที่อาวุโสที่สุดในกลุ่มได้เล่าให้กลุ่มฟังว่า เขาเคยศึกษาที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง จบเพื่อนมาก จึงพากันดื่มเหล้าเล่นการพนัน และเที่ยวเตร่มาก จนทางบ้านไม่ส่งเสียให้เรียนต่อ แต่มีพี่สาวคนหนึ่งให้ความช่วยเหลือ เขาจึงได้เข้ามาศึกษาในวิทยาลัยแห่งนี้ เขามีความรู้สึกว่าตนเองเป็นคนไม่

กลุ่มให้คำปลอบใจสมาชิกเพศชายคนดังกล่าว สมาชิกคนหนึ่งบอกแก่เขาว่า "พี่ก็เลิกสิ่งไม่ดีต่าง ๆ แล้ว อดีตก็เป็นอดีตไปแล้ว ปลอ่ยมัน ช่างมัน ตอนนี่เราทำให้ดีที่สุดแล้วกัน" ในที่สุดสมาชิกคนดังกล่าวก็กล่าวคำขอบคุณกลุ่มออกมา ต่อจากนั้นก็ยังมีสมาชิกเล่าเกี่ยวกับ "เส้นทางชีวิต" ของตน ให้กลุ่มฟังต่ออีกหนึ่งคน จนกระทั่งได้เวลาอาหารเย็นจึงยุติการประชุมกลุ่ม

ครั้งที่ 7. วันเสาร์ที่ 9 กรกฎาคม 2531 เวลา 20.00-01.00 น.

เนื่องจากมีสมาชิกบางคนยังไม่ได้เปิดเผยเกี่ยวกับ "เส้นทางชีวิต" ให้กลุ่มฟัง และมีสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ต้องการให้เพื่อนที่ยังไม่ได้เล่า เล่าต่อไป ดังนั้นในการประชุมกลุ่มครั้งนี้ ผู้นำกลุ่มจึงให้สมาชิกที่ยังไม่ได้เปิดเผยเกี่ยวกับ "เส้นทางชีวิต" ของตนเอง เล่าให้กลุ่มฟังต่อไป เมื่อสมาชิกคนสุดท้ายเล่าเกี่ยวกับ "เส้นทางชีวิต" ของตนเอง เขาเล่าเกี่ยวกับปัญหาในครอบครัวว่า "พ่อไม่รักเราเลย" ในช่วงนี้สังเกตพบว่ากลุ่มมีความผูกพันกัน สังเกตได้จากการที่สมาชิกกลุ่มทุกคนต่างให้ความใส่ใจ ตั้งใจรับฟัง ให้กำลังใจและคำแนะนำต่าง ๆ เช่น สมาชิกเพศหญิงคนหนึ่งกล่าวว่า "คิดเอาเองว่าพ่อไม่รัก หรือว่าพ่อไม่รักเราจริง ๆ" สมาชิกที่มีปัญหาในครอบครัวเกิดการตระหนักถึงปัญหา เข้าใจ และรู้จักตัวเองได้ดีขึ้น เพราะสมาชิกคนดังกล่าวพูดขึ้นมาว่า "ขอบคุณเพื่อน ๆ มากที่สุดจึงให้เราออกมาจากที่มืด ความทุกข์ ให้มาพบและรู้จักตัวเอง" จนกระทั่งเวลาเที่ยงคืน สมาชิกกลุ่มก็มีความประสงค์จะประชุมกลุ่มต่อ จึงบอกแก่กันว่าคืนนี้ซึ่งเป็นคืนสุดท้าย กลุ่มจะไม่นอกพัก จะอยู่ร่วมกันจนถึงรุ่งนี้เช้า ในที่สุดกลุ่มพิจารณาเห็นว่า เป็นเวลาที่หนึ่งเศษแล้ว จึงยุติกลุ่มเพื่อให้สมาชิกได้พักผ่อนกัน

ครั้งที่ 8. วันอาทิตย์ที่ 10 กรกฎาคม 2531 เวลา 9.00-11.00 น.

เช้าวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นครั้งสุดท้ายของการประชุมกลุ่มจิตสัมพันธ์ สมาชิกมีหน้าตาสดชื่น แจ่มใสกันทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกที่เล่าเกี่ยวกับ "เส้นทางชีวิต" เป็นคนสุดท้าย สมาชิกคนดังกล่าวเล่าให้สมาชิกอื่น ๆ ฟังว่าตนเองนอนไม่หลับ มีความรู้สึกคิดถึงบ้านและอยากกลับบ้านมาก กลุ่มแสดงความใส่ใจ โดยมีสมาชิกคนหนึ่งกล่าวออกมาว่า "ดีใจด้วยนะที่ทรัพย์ เข้าใจตนเอง" ในช่วงนี้ผู้นำกลุ่มพิจารณาเห็นว่า เวลาที่จะอยู่ร่วมกันในกลุ่มเหลือประมาณ 1 ชั่วโมง จึงให้สมาชิกทำกิจกรรม "การบอกความประทับใจ" โดยการให้สมาชิกเขียนถึงสิ่งที่ประทับใจ สมาชิกแต่ละคนบนกระดาษแต่ละแผ่นเท่าจำนวนสมาชิก (ยกเว้นตนเอง) แล้วเดินไปบอกความรู้สึกที่ตนประทับใจ ที่เขียนในกระดาษต่อให้เขา เพื่อให้สมาชิกพิจารณาถึงสิ่งที่ตนเองได้รับจากกลุ่ม สมาชิกได้มีโอกาส

สำรวจดูตัวเอง รู้จัก และเข้าใจตัวเองว่า แท้จริงแล้วตนเองก็มีคุณค่า ความสำคัญ ตลอดจนความหมายต่อผู้อื่นเช่นเดียวกัน ในช่วงที่สมาชิกบอกความประทับใจที่มีต่อกัน ผู้นำกลุ่มสังเกตพบว่าสมาชิกบางคนร้องไห้ออกมา บ้างก็สวมกอดกัน ภายหลังจากเสร็จสิ้นการทำกิจกรรมแล้ว สมาชิกบอกแก่กลุ่มว่า "จิตใจที่ได้เข้าร่วมกลุ่ม" รู้จักตัวเองดีขึ้น" "ไม่อยากจะถึงเวลาที่ต้องจากกันเลย" "ไปที่วิทยาลัยแล้วพวกเราต้องติดต่อกันนะ" หลังจากนั้นผู้นำจึงกล่าวขอบคุณกลุ่ม และหวังว่าสมาชิกจะสามารถนำประสบการณ์ที่ได้จากกลุ่มไปใช้ได้ จากนั้นจึงพักรับประทานอาหารกลางวัน และเก็บสัมภาระเตรียมตัวกลับวิทยาลัย ระหว่างที่นั่งรถกลับ สมาชิกกลุ่มมีการกระเข้าเฝ้าฯ แห่กัน ร่วมกันร้องเพลง เมื่อรถถึงวิทยาลัย สมาชิกต่างกล่าวคำอำลากันและกัน

2.3 การเข้าร่วมประสบการณ์ทัศนศึกษาของนักศึกษาในกลุ่มควบคุม (B)

ครั้งที่ผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้รับผิดชอบโปรแกรมทัศนศึกษา และใช้เวลาอยู่ร่วมกับนักศึกษาในกลุ่มควบคุม (B) เป็นเวลาต่อเนื่องกัน 3 วัน 3 คืน รวม 30 ชั่วโมง ผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นเพศชาย อายุ 29 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ในสาขาจิตวิทยาการศึกษาและแนะแนว จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก การเข้าร่วมประสบการณ์ทัศนศึกษาในครั้งนี้ รายละเอียดตามคำรายงานของผู้ช่วยผู้วิจัยดังต่อไปนี้

ครั้งที่ 1 วันพฤหัสบดีที่ 7 กรกฎาคม 2531 เวลา 19.00-23.00 น.

ผู้ช่วยผู้วิจัยและนักศึกษาในกลุ่มควบคุม (B) ออกเดินทางจากวิทยาลัยพิษณุโลกไปยังบ้านพักรับรองศูนย์ช่างสหกรณ์ที่ 6 อำเภอบางบาล จังหวัดพิษณุโลก เมื่อเดินทางถึงที่พักก็แยกย้ายกันเข้าที่พัก หลังจากนั้นจึงร่วมกันประชุมกลุ่ม ผู้ช่วยผู้วิจัยให้สมาชิกทำความรู้จักกันและกัน แล้วร่วมกันกำหนดโปรแกรมทัศนศึกษา หลังจากนั้นจึงแยกย้ายกันไปพักผ่อน

ครั้งที่ 2 วันศุกร์ที่ 8 กรกฎาคม 2531 เวลา 8.30-11.30 น.

รับประทานอาหารเช้าพร้อมกัน หลังจากนั้นร่วมกันจัดเตรียมสัมภาระเพื่อเดินทางไปทัศนศึกษาโบราณสถานต่าง ๆ ในจังหวัดสุโขทัย ระหว่างทางสมาชิกต่างพากันร้องเพลงอย่างสนุกสนาน เมื่อเดินทางถึงจังหวัดสุโขทัย ผู้ช่วยผู้วิจัยและสมาชิกกลุ่มต่างพากันเก็บรวบรวมข้อมูลสถานที่สถานแห่งชาติจนได้เวลาอาหารกลางวัน จึงร่วมกันรับประทานอาหารเช้า

ครั้งที่ 3 วันศุกร์ที่ 8 กรกฎาคม 2531 เวลา 13.10-18.10 น.

หลังจากรับประทานอาหารกลางวันแล้ว ผู้ช่วยผู้วิจัยและนักศึกษาในกลุ่มควบคุม (B) เดินทางไปทัศนศึกษา ณ วัดศรีชุม และโบราณสถานต่าง ๆ ภายในบริเวณนั้น จนถึงเวลา 14.30 น. จึงออกเดินทางกลับที่พัก เมื่อถึงที่พักสมาชิกกลุ่มพากันแยกย้ายไปพักผ่อนตามอัธยาศัย หลังจากนั้น นักศึกษาหญิงเล่นวอลเลย์บอล ในขณะที่นักศึกษาชายเล่นตะกร้อ จนได้เวลาอาหารเย็น

ครั้งที่ 4 วันศุกร์ที่ 8 กรกฎาคม 2531 เวลา 19.40-24.40 น.

ร่วมกันประชุมกลุ่มเพื่อแข่งขันการร้องเพลงต่อกัน โดยแบ่งสมาชิกออกเป็น 2 กลุ่ม ถ้าสมาชิกกลุ่มใดร้องเพลงต่อไม่ได้ ก็จะส่งตัวแทนออกมารับโทษ สมาชิกทุกคนต่างได้รับความสนุกสนานมาก จนกระทั่งเวลา 24.40 น. จึงแยกย้ายกันไปพักผ่อน

ครั้งที่ 5 วันเสาร์ที่ 9 กรกฎาคม 2531 เวลา 8.00-15.00 น.

รับประทานอาหารเช้าพร้อมกัน แล้วจึงออกเดินทางไปที่ทัศนศึกษา ณ อุทยานแห่งชาติ อ่าเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก สมาชิกได้รับประสบการณ์จากการเดินป่า ทุกคนต่างพากันเหน็ดเหนื่อย แต่ก็ได้รับความสนุกสนานควบคู่กันไปด้วย กลุ่มใช้เวลา ณ อุทยานแห่งชาติประมาณ 3 ชั่วโมง แล้วจึงเดินทางกลับ

ครั้งที่ 6 วันเสาร์ที่ 9 กรกฎาคม 2531 เวลา 15.00-16.00 น.

เดินทางถึงที่พัก สมาชิกกลุ่มต่างแยกย้ายกันไปพักผ่อน หลังจากนั้นจึงร่วมกันเล่นเกมสลิ๊งชิงบอล จนได้เวลาอาหารเย็น

ครั้งที่ 7 วันเสาร์ที่ 9 กรกฎาคม 2531 เวลา 20.00-23.00 น.

ร่วมประชุมกลุ่มเพื่อเล่นเกมต่าง ๆ เช่น เกมสลุผู้แพ้ผู้ชนะ เกมสลุกระต่ายเป็นพิษ เกมสลุตามนัด จนเวลาประมาณ 23.00 น. จึงแยกย้ายกันไปพักผ่อน

ครั้งที่ 8 วันอาทิตย์ที่ 10 กรกฎาคม 2531 เวลา 9.00-11.00 น.

รับประทานอาหารเช้าพร้อมกัน แล้วจึงเดินทางกลับวิทยาลัยพิษณุโลก ระหว่างทาง ผู้ช่วยผู้วิจัยและสมาชิกกลุ่มพากันไปทัศนศึกษา ณ บึงราชนก อ่าเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก และบางพยอม รีสอร์ท อ่าเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก รถถึงวิทยาลัยเวลาประมาณ 11.00 น. หลังจากนั้นสมาชิกต่างพากันแยกย้ายกันกลับบ้าน

2.4 กลุ่มควบคุม (C) อยู่สภาพแวดล้อมเดิมตามปกติ

2.5 ผู้วิจัยนัดหมายให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด คือนักศึกษาในกลุ่มทดลอง (A) กลุ่มควบคุม (B) และกลุ่มควบคุม (C) มาทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองอีกครั้งหนึ่งอันเป็นการทดสอบหลังการทดลอง ในวันจันทร์ที่ 11 กรกฎาคม 2531 พร้อมทั้งให้กลุ่มทดลอง (A) ทำแบบประเมินกลุ่มจิตสัมพันธ์

2.6 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจให้คะแนนคำตอบจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง (A) กลุ่มควบคุม (B) และกลุ่มควบคุม (B)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. คำนวณหาค่ามัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง จากการทดสอบครั้งก่อนและหลังการทดลอง และผลต่างของคะแนนจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทดลองของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง (A) กลุ่มควบคุม (B) และกลุ่มควบคุม (C)

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองจากการทดสอบครั้งก่อนและหลังการทดลอง และผลต่างของคะแนนจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทดลองของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง (A) กลุ่มควบคุม (B) และกลุ่มควบคุม (C) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทิศทางเดียว (ONE WAY ANOVA)